

**ДЕЩО ПРО ЗАПОЗИЧЕННЯ В МОВЛЕННІ ЛЬВІВ'ЯН
У КОНТЕКСТІ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ТА ПІВНІЧНОГО НАРІЧ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті проаналізовано запозичення у мовленні мешканців Львова. Лексичку іншомовного походження розглянуто у контексті говірок південно-західного та північного наріч.

Предмет дослідження – слова та сталі вирази запозичені із гебрайської та їдиш.

Ключові слова: говірка, лексема, фразеологізм, запозичення.

Khobzey N. Borrowings in Lviv Inhabitants' Speech in the Context of the South-Western and Northern Dialects of Ukrainian Language

An article is devoted to the research of the borrowings in Lviv inhabitants' speech. Vocabulary of the foreign origin is examined in the context of the south-western and northern dialects of Ukrainian language. Subject of the research: words and permanent expressions borrowed from Hebrew and Yiddish.

Key words: dialects, lexemes, phraseological units, and borrowings.

Постановка наукової проблеми. Розвідка, яка є частиною дослідження про лексику іншомовного походження в мовленні мешканців Львова, тут має дещо ширший контекст, оскільки ілюструє запозичення та їхню адаптацію не лише в невеликому міському континуумі, а й на загальному тлі ареалів південно-західного та північного наріч української мови. Для аналізу залучено насамперед лексикографічні праці "Лексикон львівський: поважно і на жарт" Н. Хобзей, К. Сімович, Т. Ястремської, Г. Дидик-Меуш [ЛЛ], "Словник західнополіських говірок" Г. Аркушина [СЗПГ], "Галицько-руські народні приповідки" І. Франка [ГРП] та інші джерела [ГГ, НРС, Сабадош, СБГ, СБкГ тощо].

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку лексичного фонду кожної мови, зокрема й української, свідчить про постійні процеси в царині пізнання іншомовних слів, про їхнє прийняття та розуміння мовцями, адаптацію на новому мовленнєвому ґрунті, яка передбачає й залучення чужого слова в дериваційні процеси. Досліджуючи запозичення, важливо брати до уваги історичні факти про переміщення груп осіб у географічній площині. Виявлення таких "шляхів", зокрема і професійних, слугує важливим чинником у прочитанні ізоглот лексичного явища, і навпаки – мовні факти (щонайкраще картографовані матеріали) є додатковим свідченням про показники напрямків переміщення носіїв діалектів. Проте визначення шляхів запозичень було й залишається одним із складних завдань, особливо для багатокультурного, а отже, і багатомовного середовища,

члени якого до того ж часто подорожували. Наприклад, про історію давнього Личакова (один із районів Львова) читаємо: "Глинянська дорога була дуже жвавим гостинцем. Особливо оживлявся цей шлях, коли зі Львова вибирався т.зв. караван, великий купецький табір, до Туреччини. Караван складався не раз з кількадесяти возів. Великих возів на таку подорож доставляли фахові фірми, що удержували по кількадесят коней. Такі підприємці були люди заможні, відомі чесністю, розумні й досвідчені, що знали добре звичаї й мови східних країн. Плачено їм від ваги товару. Вони везли транспорти до Константинополя і назад. На чолі каравану старшим "караван-башею" був звичайно вірменин, бо вірмени мали найбільше зносин із Туреччиною" [Крип'якевич 1991: 93]. Простежити шляхи запозичень у мовленні львів'ян – досить важке завдання, адже носії кількох мовленнєвих середовищ упродовж віків жили в одному місті, а осердя ареалів поширення їхніх мов локалізувалося на вулицях та дільницях, де оселилася та чи інша громада.

Одне із особливих становищ у місті посідала юдейська спільнота, у довоєнному Львові говорили: "Polskie ulice, żydowskie kamienicy", відповідно й запозичення лексики відбувалося під час безпосередніх контактів.

Олекса Горбач появу юдейського населення у Львові, як і в інших містечках Галичини, пов'язував із переміщенням їх у XIV ст. із Німеччини на схід. У книзі "Арго в Україні" він писав: "Окрім мертвої мови богослужбових та теологічно-філософських книг – єврейської, – писав дослідник, – принесли вони зі собою з Німеччини середньовисоконімецьку мову як розговірну, яка, очевидно, просякла лексичними елементами, запозиченими зі староеврейської мови тори й талмуду. У Німеччині ця єврейсько-новожидівська мовна мішанина стала від XIV ст. одним із головних джерел "ротвель" – арго волокит, обманців та злодіїв. Із тим світом зустрілося жидівство як купці крадених речей..." [Горбач 2006: 343]. Однак історики стверджують, що "Історія львівських юдеїв сягає середини XII ст., тобто часу заснування міста Львова. Однак не виключено, що замешкували вони ще попереднє, передльвівське поселення. Взагалі, найдавніші відомості про юдеїв Галицько-Володимирської Русі відомі від XI ст., зокрема юдеї Перемишля згадуються під роком 1085. Хоча згідно з юдейськими джерелами, ще в IX ст. юдейські купці доставляли цілі каравани краму з піренейських країн у руські, тобто, ймовірно, у північну Галичину. Ці давні юдеї на терени українських земель мігрували і з Західної Європи – юдеї-талмудисти, і зі Сходу – юдеї-біблеїсти (караїми), нащадки хозарів, які у VIII ст. прийняли юдаїзм. У княжі часи вони займалися гендлярством, ремісництвом та землеробством, а їхнє життя регулювалося княжими привілеями [...]. Коли князь Лев переніс столицю з Галича до Львова, то поруч з русинами оселив в місті також вірменів, татарів, сарацинів, караїмів і юдеїв" [Бойко 2008: 11].

Про давність контактів зі слов'янами загалом, й українцями зокрема, свідчать і мовні факти. Як стверджують учені-етимологи, ще в дописемний період у слов'янські мови запозичено з італійської назву *жид* (укр., рос., болг. *жид*, бр. *жыд*, п. *Žyd*, ч., члц., вл, слн. *Žid*, нл. *žyd*); італійське *giudeo* 'єврей' походить від лат. *Jūdaeus* 'іудей, єврей', яке зводиться до гебр. *iʿūdī*, утвореного від особово-

го імені гебр. *Iṣṣidā* (загальне значення ‘славлений, хвалений’); давнє *žy-* (<*giu*) у слов’янських мовах закономірно перейшло в *žy-* [ЕСУМ II: 196–197].

Значна кількість запозичень пов’язана з назвами львівських юдеїв. Для українців-галичан, як, зрештою, і для західних слов’ян, етнонім *жид* був емоційно немаркованим, а відповідно й похідні *жидівка*, *жидівський* вказували суто на національну належність особи. На нейтральне вживання слів указує й мемуарна література: "Ми приїхали до Житомира ще перед вечором, і я пішов до міста з двома членами групи. На одній площі до нас підійшла молода мати з дитиною, сказала, як звичайно, "Здрастуйте" й почала плакати, що буде з євреями, як буде вільна українська держава. Я відповів їй, що у нас кожний громадянин буде мати рівні права без огляду, чи він українець, чи жид. Вона образилася й просила, щоб я не називав її жидівкою, а лише єврейкою. Я з цим стрінувся перший раз в моєму житті й сказав, що в нас в Західній Україні жид образиться, коли йому сказати "єврей"" [Климишин 1975: 352]. Як нейтрально марковані етноніми фіксують назви й інші сучасні діалектні словники: зх.поліс. *жид*, , *жидівка* (на півдні та заході), *жиду́вка* (на сході), *жиді́вс'кий*, *жидок* [СЗПГ I: 155]; закарп. *жид*, *жідка*, *жиду́вка*, *жиду́вський* [Сабадош: 84].

У говірках південно-західного та північного наріч семантична структура слів розширилася й вони набули додаткових значень:

жид ‘чорнильна пляма у зошиті’ [ЛЛ: 213]; ‘жук-рогач’ [НРС: 116]; ‘горобець’; ‘пропущене місце під час сівби’ [СЗПГ I: 155]; ‘пропуск в оранці’ [ГГ: 70]; ‘пропуск під час косіння’ (*наробіти жидів*, *закопати жіда*) [НРС: 116]; ‘назва гри при покійникові’ [ГГ: 70] (також *жид-купец* ‘тс.’ [Шекерик-Доників: 173]); ‘скупа, хитра людина’ [СЗПГ I: 155; НГ];

жидівка ‘лисичка (гриб)’ [СЗПГ I: 155]; ‘сонечко семикрапчасте’ [СЗПГ I: 155]; *жидівка* ‘незабутниця дрібноцвіта’ [Кобів: 195];

жідик ‘горобець’ [ЛЛ: 213; СБГ I: 251; НРС: 116; НГ]; ‘птах, який перед дощем квилить’ [НРС: 116]; ‘чорнильна пляма у зошиті’ [ЛЛ: 213]; ‘кишеньковий ніж із дерев’яною ручкою’ [ЛЛ: 213; Романів: 44; Тербовельщина: 160]; ‘комаха, яка завдає шкоди соняшнику’ [СБкГ: 114]; ‘кульбаба звичайна’ [Мельник: 277];

жидок ‘невеликий складний ніж’; ‘горобець’; ‘пропуск при косінні’; ‘чорнобривець’ [СЗПГ I: 155];

жидючок ‘невеликий складний ніж’ [СЗПГ I: 155];

жиді ‘череда (рослина)’ [ГГ: 70];

жідики ‘череда (рослина)’ [СБкГ: 114], *жідики* ‘тс.’ [ГГ: 70; Негрич: 69]; ‘насіння череди’ [Негрич: 69];

жидівська зозуля ‘одуд’ [НРС: 116];

жид’івс’ка курка ‘птах ряду курячих, що живе біля води’ [СЗПГ I: 155];

жидівська шáпочка ‘кульбаба звичайна’ [Мельник: 277];

жидівські в’уші ‘реп’яхи’ [НРС: 116]; *жидівск’і воши* ‘череда трироздільна’ [СЗПГ I: 155];

жидівські груші ‘міхурниця звичайна’ [Мельник: 202];

жидівс’ка липéха ‘рослина, що росте в заболочених місцях і цвіте жовтим

або синім цвітом; півники болотні; півники сибірські' [СЗПГ I: 155]; 'шувар звичайний' [Мельник: 14].

Про нейтральне значення слів *жид*, *жидівка*, які в мовленні ще й сьогодні вживає пересічний львів'янин, свідчать і фразеологізми *має жидівську голову*, *з жидівською головою* 'дуже розумний', *ну ти й жид*, *аде ти жид* – коли із захопленням подивляють хитру людину, яка зуміла легко вийти з безнадійної ситуації [ЛЛ: 213–214], *любімося як браття*, *рахуймося як жиди*, *мудрий як жид* [ЛЛар] та ін. А ще є відомі старі галицькі кулінарні рецепти *калярéна по-жидівськи*, *жидівські цибуляники*, *риба по-жидівськи* [ЛЛ: 213–214] тощо. Однак сусідські взаємини не завжди були ідилічними, часто господині помічали не тільки кулінарні здібності одна одної, а й побутові негаразди, що знову ж таки знайшло відображення у фраземах: *жидівський рéйвах* 'безладна метушня, біганина, галас, крик', 'розгардіяш' [ЛЛ: 213, 490], *як жидівська фáнда* 'дуже ледача людина' [ЛЛ: 214], *жидівські діти* 'брудні, неохайні, занедбані діти' [ЛЛ: 213], *то такій жид з піском* 'той, хто любить сваритися' [ЛЛ: 213], *як жидові з носа кáпає* 'про безперервність, нескінченість' [ЛЛ: 213], *жидівські діти не мілі* 'про людину у стані відчаю' [ЛЛ: 214] та ін. Паремійних одиниць, які вказують на "інакшість", відмінність сусідів від українського християнського світу, у говірках південно-західного наріччя значно більше: *А був ти в жиди за кума?* [(Нагуєвичі) ГРП II: 141], *Боїш сі, гий жид сьвяченої води* [(Жидачів) ГРП II: 142], *Боїши сі мене, як жид солонини* [(Нагуєвичі) ГРП II: 142], *Жида сидячи у яму кладуть, аби ся лиш схопив, як на суд прийде ся йти* [(Тухля) ГРП II: 142] та ін.

Виявляємо в пареміях і стереотипні уявлення

– важливість зовнішньої атрибутики – пейси: *Жида за пейса як возьмеш, то вже го маєш в руках* [(Коломия) ГРП II: 143]; *Жид без пейсів уже трефний* [(Коломия) ГРП II: 144] тощо;

– патинки без зап'яток: *Жид найтвердший у п'яти, хлоп у груди, а Німець у ср...* "жид ходить у патинках без зап'ятків, отже з голими п'ятками, мужик з розкритими грудьми, а Німець у фраку з розрізом іззаду" [(Нагуєвичі) ГРП II: 146]; *Жид ніколи не змерзне в п'яти, пан у вуха, а хлоп у груди* "бо жид ходить узимі в патинках, пан у шапці без завіс, а мужик у розхристаній сорочці" [(Нагуєвичі) ГРП II: 146] тощо;

– вроджені розумові здібності: *Жид знає тото у перед, що ти у два або й три роки зміркуєш* [(Тухля) ГРП II: 145]; *Оби який хрисьцянин, то й жидови ни пара* [(Тухля) ГРП II: 149]; *У жиди розум перенний, а у хрисьцянина занний* [(Тухля) ГРП II: 150]; *Хтівши жиди ошукати, треба жидівську голову мати* [(Опака) ГРП II: 151] тощо;

– галасливість: *Два жиди, а дві невісті зроблять ярмарок у місті* [ГРП II: 143]; *Ще би єден жид, а був би ярмарок* [(Жидачів) ГРП II: 151] тощо;

– постійна схильність до обману, неправди для власної користі: *Аби Жид був з неба, вірити му не треба* [ГРП II: 141]; *Де сі жид замішьє, там добра не буде* [(Нагуєвичі) ГРП II: 143]; *Жида на п'єцу виховай, а йому не вір* [(Комарно) ГРП

II: 143]; *Жид бреше, аж на нім пейса горут* [(Ясениця Сільна) ГРП II: 143]; *Жид десіть християн ошукає, а Вірменин ще десіть жидів* [ГРП II: 143] тощо;

– впертість, непоступливість у вирішенні справ: *Жидове не пропаде* [(Нагуєвичі) ГРП II: 146], *Жид свого не дарує* [(Нагуєвичі) ГРП II: 147] тощо.

Чимало паремій виявляють і позитивні риси етносу: *Борше з жидом на конець вийду, як з тобов* [(Завадів) ГРП II: 142]; *Волів бим з жидом знайти, ніж з тобов* [(Дрогобич) ГРП II: 142]; *Ліпше з жидом украсти, як з хлопом здибати* [(Будзанів) ГРП II: 148]; *Ліпший жид, як жидівський Іванко* [(Пістинь) ГРП II: 148] тощо.

Над юдеями кепкують, посміюються, а навіть висміюють їх: *Бий жиде Мошка "сміюються, коли два жиди зчепляться до бійки"* [(Нагуєвичі) ГРП II: 142]; *Жиде, ходи, купи собі шкіру з рабіна "дразнять жидівського перекупня, що ходить від хати до хати"* [ГРП II: 144]; *Жидів, жидів повний віз, меже жиди дідько вліз "кричать селянські діти за жидівською фірманкою, що звичайно буває густо навантажена пасажерами"* [ГРП II: 145]. Однак галичани відзначають і те, що відчуття гумору в них різне, тому й постала приповідка: *Жидові жиртувати, як коровам їхати* [(Жидачів) ГРП II: 146].

Зазначмо також, що юдей, який перейде християнинові дорогу віщує удачу: *Жид добрий на перехід* [(Дрогобич) ГРП II: 144]; *Жид на перехід найліпший* [(Нагуєвичі) ГРП II: 144], побачити юдея у сні також віщує удачу: *Жиди ми сі снили, щістьи буду мати* [(Дрогобич) ГРП II: 145]; *Як сі жид снит, якесть щістье буде* [(Нагуєвичі) ГРП II: 152].

У говірках південно-західного наріччя зафіксовано значну кількість фразеологізмів та приповідок, у складі яких є слово *жид* та однокореневі з ним лексеми, однак тільки один раз засвідчено у "приповідках" І. Франка слово *єврейський* із негативними конотаціями: *То єврейський жид "запеклий, завзятий жид"* [(Жидачів) ГРП II: 150].

Описуючи значення слів *іудей*, *єврей* і *сіоніст* у сучасному Інтернеті Г. Прохоров пише: "Перед нами розгалуження, і внаслідок вибору між двома гранями світу ми потрапляємо на одну або іншу кординатну вісь. У цьому плані "єврей" – лексема нейтральна, бо вона розташована в "нульовій точці" на осі координат: вирізняє особистість за детермінантою "чужий", але не характеризує індивідууму" [Прохоров 2003: 495]. Власне в дорадянському часовому континуумі в мовному просторі говірок південно-західного наріччя лексема *жид* також перебувала в "нульовій точці", і дотепер залишається нейтральною в говірковому мовленні. Про це також може свідчити й відсутність фразеологізмів та приказок із лексемою *єврей*.

Значна кількість паремій уже вийшла з ужитку, що пов'язано з різними позамовними чинниками. Серед повоєнних трагедій – зруйнований галицький жидівський світ. Зрештою, цей віками сформований економічно-культурний устрій захитався ще до 1941 року, коли разом з українцями із Західної України було депортовано тисячі біженців. Євген Наконечний у книзі "Шоа" у Львові" писав: "Скоро містом поповзли чутки, що не лише біженців, але всіх заможних людей, так званих буржуїв, вивозитимуть в Сибір. Домовласниця

нашого будинку, "буржуйка" Веста Вейсман, скаржилася моїй матері, що вона тепер втратила спокій, стала погано спати зі страху перед вивезенням. Зрештою, тоді багато львів'ян втратило спокій, бо кампанія вивезень і арештів наростала. Відтоді ціле місто охопив жах, бо ніхто, дійсно ніхто, не був певний, що найближчої ночі не прийде і його черга... Серед біднішої частини євреїв Львова до війни переважали робітники дрібних кустарних підприємств, а також ремісники, шевці, капелюшники, ювеліри, оптики. Майже 80% кравців, 70% перукарів у Галичині були євреї. Звичайним традиційним заняттям більшості євреїв була торгівля – стаціонарна, гуртова, роздрібна. Статистика каже, що майже вся торгівля в Галичині була в єврейських руках. У 1921 році євреї склали 74,1% усіх зайнятих в торгівлі. Львівські крамниці, що, як правило, належали євреям, радвала відбирала без жодної компенсації" [Наконечний 2006: 38–39].

Після німецької окупації цей багатий, із глибокими традиційними устоями, а водночас галасливий та специфічний у зовнішньому вияві світ, який віками вrostав у галицькі мури, усякими правдами й неправдами роблячи їх своєю власністю, пішов у гетто та не повернувся. "На Ринку у Львові сумирні жиди... – Вже нема! Вже нема! Втихли. Пішли. Не були" [Нижанківський 1976: 99]. Навіть ті, хто вижив, кого змогли переховати в гітлерівське лихоліття знайоми чи сусіди, розчинилися в тих тисячах людей, які почали приїжджати до міста від 1944 року. Вони уже були іншими, їм не підходили ті назви, що у дружбі чи незгоді придумували їм сусіди поляки та українці: *бібер, анлік з Коломиї, гаман, ганделес, гебес, клатцюх, кудлай, мехідрис, мойше, мошко, парх, пархач, пейсаль, пейсач, цвайнос, цебух (цибух), цибуляж, шмайталес (шмайдалес)* та ін. У Східній Галичині *жидів* не стало – "Втихли. Пішли. Не були" – їх змінили радянські *євреї*, які часто й боялися визнавати себе такими. У мовленні сучасного Львова всі названі синоніми втрачені, що, очевидно, спричинене винищенням галицького єврейства в часи Другої світової війни. Більшість зі згаданих слів є запозиченнями.

Деякі запозичення безпосередньо пов'язані з основною діяльністю євреїв – торгівлею: *гандалес* льв. вул. 'скуповувач і перепродувач старих речей по домах', *гандалеска* льв. шк. 'торгівельна школа', а навіть базар, який розміщувався в довоєнному Львові за оперним театром, отримав назву *Гандалеси* [ЛЛ: 146]. Олекса Горбач виводив ці назви із *handeln* 'торгувати', натомість із *soher* 'торговець', *sāhar* 'тинятися, мандрувати країною' [Горбач 2006: 354] пов'язані *шахрай* 'той, хто обманює, ошукує', *шахрайка* 'заздалегідь підготовлена написана відповідь на контрольні чи екзаменаційні питання', *шахруватися* 'обманом проходити куди-небудь', *шахер-махер* 'обман; недозволена законом махінація' [Горбач 2006: 366]. Із поняттям махінації та обману пов'язані й інші запозичення, зокрема *яндрус* 'вуличник, хлопець із вулиці', *яндруска* 'вуличниця, дівчина з вулиці' (*jānāh* 'обдурити, обшахувати' [Горбач 2006: 355])

Є назви, що асоціюються з історичними постатями, зокрема поширене у Львові *герод-баба* 'зла, сварлива жінка' [ЛЛ: 149] – із прізвищем короля часів

Христа – Herodes, чия лють стала загальновідомою. Ще з одним Євангелійним сюжетом пов'язана назва *аруматéя* "товариство допомоги вбогим, безробітним", "кухня для вбогих", "похорон для вбогих" [ЛЛ: 55]; пор.: Arimatea – назва місцевості в Євангелії, де сказано – *Йосип з Аруматеї*. З уваги на милосердний вчинок Йосипа (який заопікувався тілом Ісуса Христа після його смерті) назву його родинного містечка прийняла харитативна львівська установа, що влаштувала для вбогих похорони своїм коштом, утримувала їдальні тощо.

Із єврейськими віруваннями пов'язані зафіксовані у Львові вирази: *збі́ти як гамана* 'сильно набити, побити, відлущувати'; *товкті́ся як га́ман* 'бути непосидючим, неспокійним'; *гамана, день гамана* 'свято 8 Березня', *ві́рвало го на га́мана* 'про людину, яка безслідно зникла' [ЛЛ: 145], *гаманові вуха* 'різновид печива з єврейської кухні' [ЛЛар]. Олекса Горбач так коментує фразеологізм *ві́рвало го на га́мана*: "наша народна традиція в'яже свято Гамана із осінньою "горобиною ніччю", коли чорт міркою "пересипає" всіх наплodжених за літо горобців і вміє розповісти, що жиди сходяться тому разом, що поодиноці їх легше опівночі може "вирвати чорт", а так, купою, то важче чортові до них приступити" [Горбач: 353–354]. Гаман – історичний персонаж, ворог євреїв. На честь перемоги над ним, яку здобув Мардохай, євреї святкують Пурім, однією із особливостей якого є те, що всі мають прийти до синагоги [див.: OSŽ: 163–168].

Деякі назви пов'язані з конкретними реаліями, яких у сучасному Львові вже давно немає, а тому й сучасні мовці не змогли б їх ідентифікувати. До таких назв належить слово *балагула*, яке в мовленні львів'ян мало кілька значень: 'віз із критою будкою (власниками такого транспортного засобу були євреї)', 'візник, фірман-єврей', 'людина, яка не зважає на усталені звичаї і любить забавлятися' [ЛЛ: 61–62]. Перше з наведених значень номінувало й слово *балагу́льниця* [ЛЛ: 62]. У "Лексиконі львівському" до слова *балагула* в першому значенні наведено таку ілюстрацію зі спогадів Василя Нагірного: "Після ферій 1866 р. поїхав я до Львова, щоби вписатися до четвертої класи реальної школи, їзда зі Стрия, як у тих часах водилося зі всіх інших міст до Львова, відбувалася жидівськими будками, т.зв. "балагулами". "Будка" – це був доволі довгий і широкий віз, критий полотняною будою. В цій будці було звичайно чотири ряди місць з фірманським разом. Пасажирів приймає, скільки зголосилося, без огляду на те, чи буде там для всіх подостатком місця чи ні. "пашойники", як пасажирів звано, мусіли самі собі шукати місця в будці. Запрягали до будки все три сухі шкапи з дзвінками" [Нагірний 2000: 67].

Етимологи вважать українську назву *балагула* запозиченням з ідиш; ід. *balagole* 'візник' походить від гебр. *baal* 'господар' і *agalath* 'підвода' [ЕСУМ I: 123]; пор.: *ba'al-aghala* 'власник воза' [Горбач 2006: 348].

Серед запозичень у мовленні львів'ян відзначають такі: *ба́хур (ба́хор)* 'дитина, нечемна дитина', *бахóри, бахурня* 'діти' (гебр. *bāxūr* 'молодий чоловік; юнак' (первісно 'вишуканий, красивий', ід. *Bacher* 'юнак; учитель' [ЕСУМ I: 153])); *байзель* 'безлад' (*bajith* 'хата' [Горбач 2006: 349]), *біху* "книжки" (*bīx, bicha* 'книга' [Горбач 2006: 349]), *ці́мис* 'щось дуже добре' (*cimes* 'їжа, яку споживають у п'ятницю вве-

чері (варені овочі, ярина) [Горбач 2006: 349]), *фіси* 'ноги' (*fus* 'нога' [Горбач 2006: 351]), *лаха дерти*, *лахати*, *лахуватися* 'насміхатися, кепкувати' (*лахп* 'сміятися' [Горбач 2006: 359]), *койдим* 'верховода' (*godhem* 'вперед' [Горбач 2006: 363]), *нашлютати* 'набити' (*šlāgen* 'бити' [Горбач 2006: 367]), *трэфний* 'нечистий' (*trēphah* 'заборонена їжа', 'зранена тварина' [Горбач 2006: 369]) та ін.

Висновок. Варто зазначити, що більшість лексики, яку було запозичено з мовлення юдеїв і яка була в активному вжитку мешканців довоєнного Львова, у радянський час почала занепадати, адже й не залишилося тієї традиційної юдейської культури Львова. А отже, й зменшилася кількість цих слів у лексиконі пересічного львів'янина-українця.

Джерела та література

Бойко 2008 – Бойко О. Синагоги Львова / О. Бойко. – Л. : ВНТЛ-Класика, 2008. – 204 с. + карта.

ГГ – Гуцульські говірки : Короткий словник / уклад. Г. Гузар, Я. Закревська (відп. ред.), У. Єдлінська, В. Зеленчук, Н. Хобзей. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1997. – 232 с.

Горбач 2006 – Горбач О. Арго в Україні / О. Горбач. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2006 (Серія "Діалектологічна скриня"). – 688 с.

ГРП – Гальцько-руські народні приповідки / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. – Т. II : Діти – П'ять / 2-е видання. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 818 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : у 7 т. – Т. I : А–Г. – К. : Наук. думка, 1982. – 362 с.

Климишин 1975 – Климишин М. В поході до волі : Спогади / М. В. Климишин. – Т. 1. – Торонто, 1975.

Кобів – Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин / Ю. Кобів. – К. : Наук. думка, 2004. – 800 с. – (Словники України).

Крип'якевич 1991 – Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові / І. Крип'якевич. – Л. : Каменярь, 1991. – 167 с.

ЛЛ – Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. Лексикон львівський : поважно і на жарт – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2009. – 672 с.

ЛЛар – Додаткові матеріали, що не ввійшли до опублікованого "Лексикону львівського: поважно і на жарт" / Зберігаються в архіві Н. Хобзей.

Мельник – Мельник М. Українська номенклатура висших рослин. Збірник математично-природописно-лікарської секції НТШ / М. Мельник. – Т. XXII. – Л. : НТШ, 1922. – 356 с.

Нагірний 2000 – Нагірний В. З моїх споминів / В. Нагірний // Нагірні, Леви : Історія родини. – Л., 2000. – С. 55–110.

Наконечний 2006 – Наконечний Є. "Шоа" у Львові / Є. Наконечний. – Л. : Піраміда, 2006.

НГ – [б.а.] Надністрянський говір : Короткий словник / Машинопис. – Унів : Свято-успенська унівська лавра / Зберігається у відділі української мови Ін-ту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Негрич – Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березови / М. Негрич. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2008 (Серія "Діалектологічна скриня"). – 224 с.

Нижанківський – Бабай [Нижанківський Б.] Каруселя віршів. – [Б.м.], 1976. – 239 с.

НРС – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Г. Шило. – Л. : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія "Діалектологічна скриня"). – 228 с.

OSŻ – Rabin Simon Philip De Vries MZn. Obrzędy i symbole Żydów. – Kraków : W-wo WAM, 2004. – 428 s.

Прохоров 2003 – Прохоров Г. Лексеми "иудей", "еврей" и "сионист" в ультраправом Інтернеті (постановка вопроса) / Г. Прохоров // Свой или чужой? Евреи и славяне глазами друг друга. Сборник статей / отв. ред. О. Белова. – М., 2003. – С. 492–504.

Романів – Горбач О. Північно-наддністрянська говірка й діалектний словник с. Романів Львівської області / Відбитка з "Наукових записок" Українського технічно-господарського інституту. – Т. VII (X). – Мюнхен, 1965. – 104 с.

Сабадош – Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.

СБГ – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – Ч. I : А–Н. – К. : Наук. думка, 1984. – 496 с.

СБкГ – Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.

СЗПГ – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г. Л. Аркушин. –Т. I : А–Н. – Луцьк : Вежа, 2000. – XXIV + 354 с.

Теребовельщина – Горбач О. Говірки й словник діалектної лексики Теребовельщини / Відбитка з "Наукових записок" Українського технічно-господарського інституту. – Т. XIX (1969) і Т. XX (1970) – Мюнхен, 1971. – 196 с.

Шекерик-Доників – Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів : Вибрані твори / П. Шекерик-Доників. – Верховина, 2009. – 352 с.